

Suomen menestys kasvaa lännessä

Jaetusta tilannekuvasta yhteiseen visioon

Julkaisija:

Länsi-Suomen maakuntien liitot

Kirjoittaja:

Ilari Karppi

Länsi-Suomen maakuntien liitot

Sisällys

Johdanto: Suomen länsi	4
1. Vakiintuneet vahvuudet ja uusiksi muotoutuneet olosuhteet	6
1.1. Vanha talousmaantiede – Lännen paikka Suomessa	6
1.2. Lännen uusi talousmaantiede – talouden monipuolisuus ja monimuotoisuus rakenteellisina menestystekijöinä.....	8
1.3. Länsi Suomen ja Euroopan parhaana – suoriutumisemme käytännössä.....	10
2. Geostrategia, aluepolitiikka ja Suomen Länsi.....	12
2.1. Geostrategisesti investointiturvalliset alueet.....	12
2.2. Aluepolitiikan dilemma: kuinka edistää uusiutumista?.....	15
3. Yhteenveto ja päätelmät.....	17
Avainteesit aluekehitysjärjestelmän päivittämiseksi.....	18
Lähteet	20

Johdanto: Suomen länsi

Nyt on aika puhua Suomen lännestä ja sen panoksesta koko Suomen kehitykselle. Maailmantila, teknologiat ja väestörakenne ovat toisiaan vahvistavassa ja yhä kiihtyvässä kolmoismuutoksessa, joka haastaa yhteiskuntien kestävyiden ja uusiutumiskyvyn. Kestävyiden ja uusiutumiskyvyn korostuminen edellyttävät uudenlaista, muutoksessa elämistä tukevaa toimintaa, päätöksentekoa ja yhteistyötä. Lännen kaltaisilla alueilla on tähän paljon annettavaa.

Suomen kansantaloudelle lännen merkitys on ehdottoman keskeinen. Länsi on piikkipaikalla, kun Suomi luovii kolmoismuutoksen teknologisissa ja väestöllisissä jännitteissä ja pyrkii samalla rakentamaan ilmastokestäväntä mahdollista taloutta. Tässä muutoksessa on osattava edistää sisäsyntyisiä kasvuvoimia, jotta pystymme hyötymään mittakaavan avar- tumisesta mutta samalla myös antamaan pontta maakuntia pienempien aluekokonaisuuksien kehittämiseksi.

Käynnissä olevalle muutokselle ominaista on erilaisten toimintojen mittakaavaton

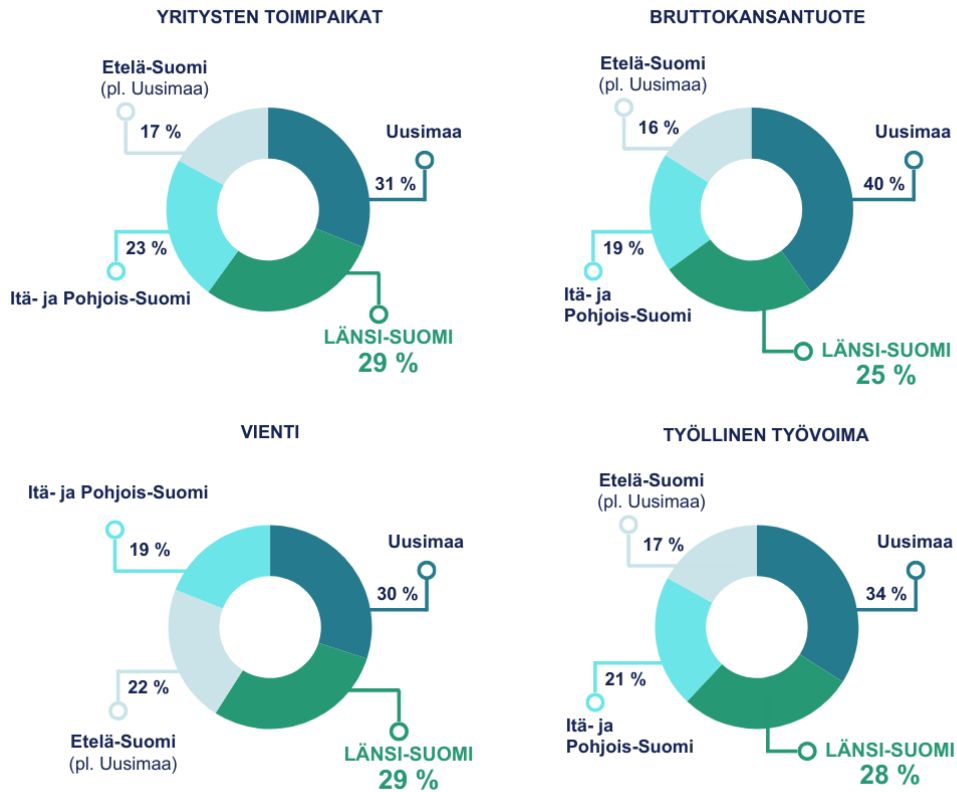
Kuva 1. Lännen yhteysverkosto sekä muuhun Suomeen että maailmalle on vahva.

(skaalan) kasvu. Skaalaetuja tavoittelevat niin yritykset kuin muut alueelliset toimijat. Maankäyttö- ja väyläratkaisulla rakennetaan työssä- käyntialueiden taseoisia kaupunkiseutuja, jotka tarjoavat yksittäisiä kaupunkeja ja kuntia monipuolisemmat sijaintiedut esim. ulkomaisille investoinneille. Niillä asuu suurin osa maakuntien väestöstä, ja ne vastaavat suurimmasta osasta maakuntien arvonluonnista ja koulutus- panoksista.

Samanaikaisesti maakuntia pienempien alueiden kehittämistarpeet nostavat näkyviin Suomen lännen ja sen seutujen moninaisuutta. Lännen maakuntien ominaispiirteitä ovat samanaikaisesti sekä vahva teollinen perinne että yksilöiden panosta korostava yrittäjyys, samoin kuin osaaminen, koulutus ja sivistys. Nämä yhdessä maantieteen tarjoamien sijaintietujen kanssa mahdollistavat menestystekijöinä kaiken taseoisten mittakaavaetujen tavoittelun ja hyödyntämisen.

Uudenlaiset mittakaavat eivät rakennu itses- tään, vaan tarvitsemme uutta tilallista ajattelua.

Suomen länsi on helppo hahmottaa yhtenä kokonaisuutena, koska sillä on tiheä, alueelle tasaisesti levittäytynyt kaupunkiseutujen ja muiden asuinkeskittymien verkko sekä väylästä, joka kytkee toisiinsa sekä lännen maakuntien seudut että koko maan eri osa-alueet. Länsi on Suomen kovinta ja osaavinta teollista ydintä: se on Suomen tuotannon sydänalue sekä esimerkiksi energia- ja elintarvikeosaamisen keskeinen tihentymä. Osaaminen lännessä nojaa kattavaan yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja tutkimuskeskittymien verkkoon. Suomen huoltovarmuuden ja kokonaisu- turvallisuuden ylläpitämiseksi länsi on elintärkeä.

Kuva 2. Lännellä on merkittävä rooli tuotannossa ja kansantaloudessa. (Lähde: Tilastokeskus, Tulli)

Tässä puheenvuorossa jäsenämme Suomen lännen kehityskuvaa osana maailmantilan, teknologioiden ja väestörakenteen muutosta sekä Suomen sisäistä työnjakoa. Siinä

- hahmotamme kehittämistyön uusia mittakaavoja
- pohdimme lännen roolia ja suhdetta olemassa oleviin aluekehittämisen instrumentteihin ja resurssijakoon
- visioimme uusien mittakaavojen vaikutuksia kehittämistyön sisältöihin ja kehittämispolitiikan instrumentteihin.

Lopuksi peilaamme uusien kehittämisajatusten suhdetta perinteiseen aluepolitiikkaan sekä lännen edellytyksiin tukea omalla arvonaluonnillaan muita Suomen alueita. Otamme niiden pohjalta myös kantaa uudistustarpeisiin.

Alueellinen kehittäminen on luonteeltaan poliittista. Julkinen rahoitus pyritään kohdentamaan alueille, joilla sillä on selvää vaikutavuutta. Tähän asetelmaan vaikuttavat myös

kansainväliset muutokset, jotka roolittavat Suomen lännenkin uudella tavalla. Ulkoiset geopoliittiset muutokset kasvattavat lännen painoarvoa poliittisin perustein suunnattavista kehittämispanoksista päätettäessä. Omilla vahvuuksillaan länsi rakentaa koko kansakunnan resilienssiä ja kokonaiskestävyyttä.

Länsi on perinteinen arvonnäkökulman dynamo, jossa edustettuina ovat kaikki toimialat ja tuotannollisen toiminnan muodot pienyrityksistä suurteollisuuteen. Tämän moninaisuuden arvo on kasvanut, kun aivan viime vuosina teollisuuden hankinta- ja arvoketjut ovat muuttaneet epävarmimmiksi ja entistä vaikeammin ennakoitaviksi. Strategisesti tärkeiden tuotteiden valmistus etsii nyt uusia, vihreitä ja energiahuolloltaan turvattuja sekä ilmastollisesti edullisia sijoittumisalueita. Länsi tarjoaa kokonaiskestävyyttä, jolla vastataan sijoittumispäätöksiä ohjaaviin muutostekijöihin.

Lännen kyky ja valmius ottaa vastaan monenlaisen ja uudistuneena palaavan teollisuuden

aalto Eurooppaan on koko Suomelle valtava etu. Kyvykkyys ottaa vastaan uutta työvoimaa ja ihmisten alueelle tuomia uusia ajatuksia on syntynyt pitkän ajan kuluessa, mutta sitä on myös jatkuvasti parannettava. Lännen maakunnat ja kaupunkiseudut ovat erikoistuneita ja kullakin niistä on omat vahvuutensa. Ne tarjoavat erinomaiset puitteet uusiutumislle sekä hyvinkin erilaisille toiminnoille, asuinympäristöille ja elämäntavoille. Tälle moninaisuudelle rakentuu lännen uusi talousmaantiede. Edellyttämme, että sitä vahvistetaan suuntaamalla koheesiopolitiikan varoja tukemaan yhä vahvemmin osaamista, energiamurrosta ja digitalisatiota sekä koulutusta, tutkimusta ja innovaatioita. Nämä kaikki ovat kokonaiskestävyyden ja samalla kokonaisturvallisuuden rakennuspuita.

Lännen ja kaikkien Suomen alueiden suhteelliset sijainnit ovat muuttuneet Euroopan ja maailman nopeiden muutosten seurauksena. Niihin kuuluvat Suomen Nato-jäsenyys, sen taustana Venäjän Ukrainassa käymä sota sekä globaalien talous- ja kauppablokkien välisen valtakamppailun uhka. Suhteellisia sijaintimuutoksia aiheuttavat myös ilmastonmuutoksen vaikutukset esimerkiksi napa-alueiden meriväyliin. Läntisen Suomen liikennejärjestelmällä, joka on lännen toiminnallinen selkäranka, on aina ollut suuri valtakunnallinen merkitys. Toisaalta myös lännen satamien ja niiden syöttöliikennereittien merkitys koko Suomen huoltovarmuudelle on kasvanut. Nämä edellyttävät kirkasta yhteistä näkemystä alueen suurista liikennejärjestelmäkysymyksistä sekä niihin liittyvien tarpeiden huomioon ottamista maattamme kehittäessä.

Kokonaisturvallisuutta koskevat tarpeet määrittävät yhä enemmän niin alueiden asemoitumista kuin sijoittumispäätöksiä tekevien yritysten, asuinpaikkavalintoja tekevien yksilöiden ja koko kansakunnankin strategisia ratkaisuja. Maailmantilan epävarmuus asettaa lännen erityiseen asemaan kansallisen turvallisuutemme ylläpidossa. Tätä asemaa on syytä vahvistaa kaikilla saatavilla olevilla kansallisilla, pohjoismaisilla ja eurooppalaisilla välineillä ja yhteistyöjärjestelyillä.

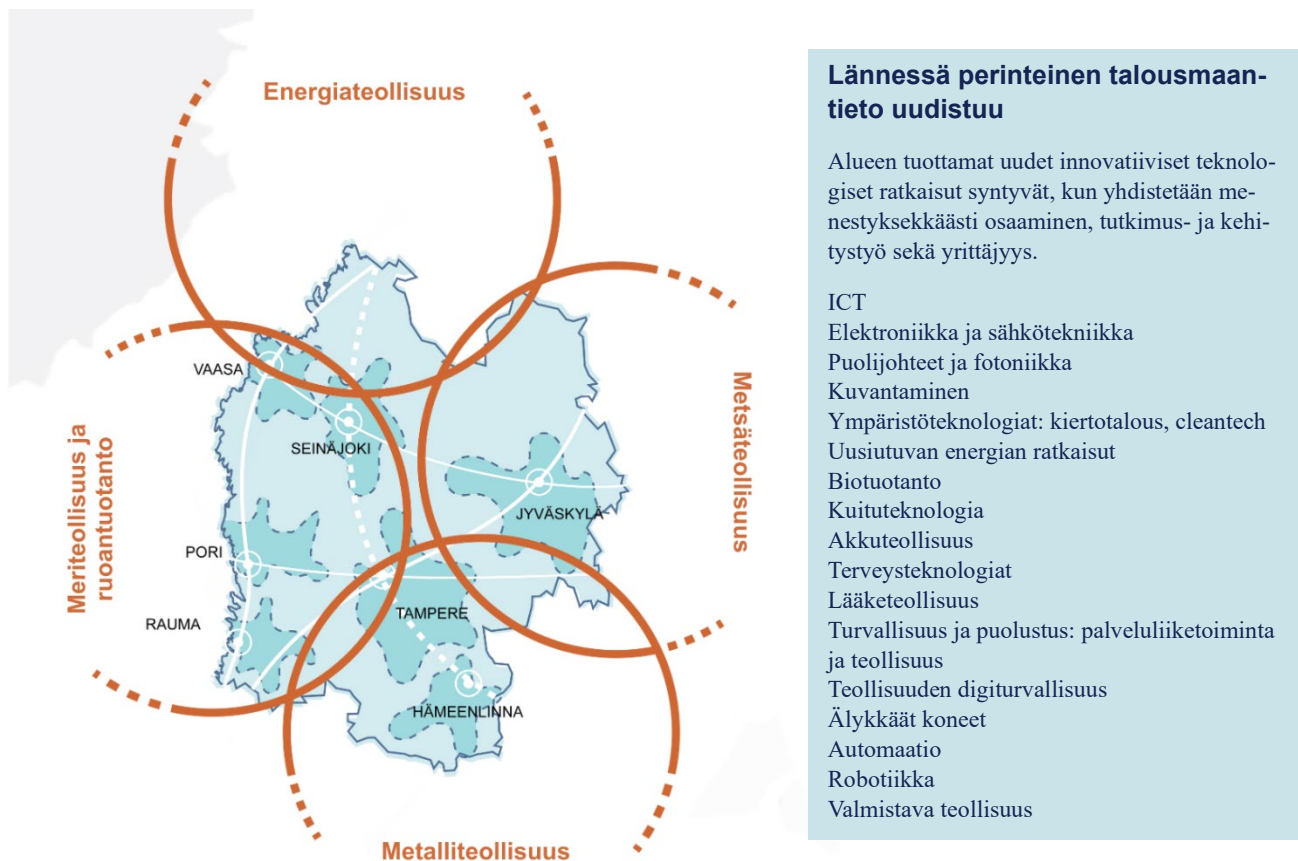
1. Vakiintuneet vahvuudet ja uusiksi muotoutuneet olosuhteet

1.1. Vanha talousmaantiede – Lännen paikka Suomessa

Suomen länsi ei ole selvärajainen kulttuurinen tai kulttuurimaantieteellinen kokonaisuus, eikä sitä ole syytä sellaiseksi käsittää. Länttä on luontevampaa tarkastella talousmaantieteellisin käsittein ja lännen talousmaantieteen kulttuuristen ja materiaalien puitteiden kautta. Ne ovat kaikki osaltaan muovanneet lännestä ja sen maakunnista sellaisia kuin ne ovat. Tänä länsi koostuu sekä hyvin erikoistuneista aluetalouksista, että monimuotoisille toiminnoille rakentuvista talouksista. Joukossa on myös vahvojen toimialakeskittymien maakuntia ja kaupunkiseutuja.

Lännen maakunnat muodostavat kielellisen, kulttuurisen ja maisemallisen mosaiikin. Lännen erityisyys koostuu maantieteestä ja historiasta, idän ja lännen erilaisuudesta sekä myös Suomen valtiollisesta rakentumisesta niiden yhdistelmänä. Nämä taustatekijät eriyttivät lännen aikoinaan metsäresursseja tarjonneesta sisämaasta: alkunsa saivat rannikon kaupungit kaupan keskittyminä sekä suomalaisen suurteollisuuden ensimmäiset, koskivoiman äärelle rakentuneet tehdaspaikkakunnat. Näiden yhteystarpeet avasivat lännen jo varhain maailmalle. Talous ja työnjako vahvistivat alueiden elinolosuhteista nousevia varhaisempia eroja: lounaisen ja läntisen Suomen maanviljelyyn perustuva tiivis asutus erotti sen idän ja koillisen erävaltaisista alueista.

Suomen varhaisen asutusmaantieteen jakolinjat ovat yllättävän sitkeitä. Ne näkyvät edelleen esimerkiksi elinolosuhteissa ja kansanterveydessä mutta myös eroina tuotantorakenteissa, yrittäjyydessä tai varallisuuden muodostamisessa. Ne ovat näkyneet myös aluepoliittisissa tukialuekartoissa kautta koko kansallisen aluekehittämisen historian aina 1960-luvun varhaisen kehitysaluepolitiikan ajasta alkaen. Samalla on vakiintunut ajatus siitä, että

Kuva 3. Lännessä on perinteisesti ollut monipuolinen elinkeinorakenne ja vahvoja toimialakeskittymiä.

Itä- ja Pohjois-Suomi ovat valtakunnan erityisiä tukitoimenpiteitä vaativia osia, riippumatta muun maailman muutoksista. Tämä perusajatus on sementoitunut osaksi kansallista politiikkaamme ja aluepoliittista ajatteluamme.

Nykyinen aluepolitiikka on osa julkista keinovalikoimaa monimutkaisten yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemiseksi. Kansallisen aluepolitiikkamme idea, jonka mukaan yhdet alueet tuottavat resursseja toisten kehittämisen tueksi, on kuitenkin altistettava kriittiselle, uudenlaisia avauksia mahdollistavalle tarkastelulle. Aluepolitiikan ei pidä olla vain kehittyneisyserojen oireiden hoitamista, jossa siirretään julkista rahaa alueiden välillä tai alueilta toisille. On otettava huomioon myös erilaisten rakenteiden (konkreettisten tai piilevien) vaikutus ongelmien ratkaistavuuteen. Tämä on tärkeää etenkin toimijoille, joiden arvonluontiin kansallisen tukirahoituksen jakaminen perustuu, mutta myös niille, jotka tukirahoitusta saavat ja käyttävät.

Lähes kuusi vuosikymmentä sitten luodut tukijärjestelmät rakennettiin helpottamaan Suomen teollistumisesta ja kaupungistumisesta syrjäseuduille aiheutuvia rakenneongelmia. Nämä ongelmat ja niiden ratkaisukeinot uskottiin tuolloin väliaikaisiksi, mutta ajan saatossa ja yhä uusien aluelakien sukupolvien myötä tukijärjestelmät ovat kuitenkin muuttuneet pysyviksi julkishallinnon ja julkisen talouden rakenteiksi.

Nykyiseltä kattavuudeltaan aluekehityslait ovat valtakunnallisia, mutta painottavat edelleen voimakkaasti Itä- ja Pohjois-Suomea. Vuosikymmenten panostuksetkaan eivät silti ole vapauttaneet alkuperäisiä tukialueita niiden ulkopuolelta – myös lännessä – saaman tuen tarpeesta. Onkin syytä pohtia, onko tätä yhä avoinna olevaa kehityskuilua edes mahdollista luoda umpeen ulkoisella tuella. Onko 1300-luvulla kulkeneen Pähkinäsaaren rauhan määrittämä linja todella edelleen tukijärjestelmämme perusjakolinja?

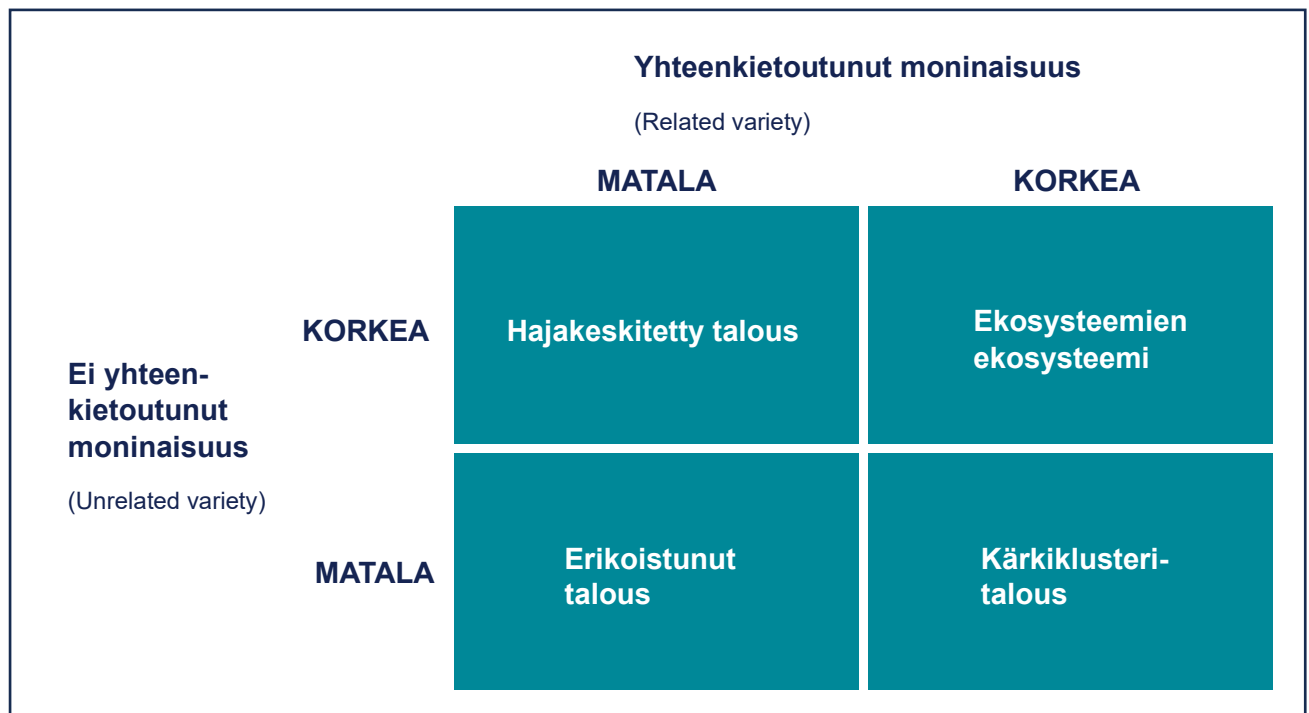
EU-aika ja yhteisöaluepolitiikka ovat yksinkertaistaneet aluepoliittisten aluejakojen karttaa. Eurooppalainen yhteisöaluepolitiikka on myös yksioikoistanut aluekehittämisen järjestelmää, eikä se ole tapahtunut lännelle ja sen ominaispiirteille suotuisasti. Eurooppalaisen politiikan vahva koheesiopainotus on edelleen betonoinut Itä- ja Pohjois-Suomen asemaa tukien kohteena. Mielestämme näin ei tarvitse olla, vaan koheesipolitiikkaa tulee uudistaa. Keskeistä on, että suuraluekohtaisesta tarkastelusta perinteisen kehittyneisyseroja tasaavan aluepolitiikan tasona luovutaan. Kilpailukykyisen ja resilientin Suomen aluerakenteen kannalta tarve on täysin päinvastainen. Suomessa tulee siksi pyrkiä yhteen koheesipoliittiseen ohjelmaan, jonka sisällä voidaan tehdä pienempiä aluerajauksia tarkemmin kohdennetuille tuille, faktoihin perustuen ja havaittuihin ongelmiin vastaten.

Tämän visiotyön tarkoituksena on auttaa länttä ja sen toimijoita kohtaamaan omien vahvuksiensa avulla maailman muutokset. Liikkeelle lähdetään tunnistamalla näiden vahvuuksien osia ja kuvailemalla ne tavalla, joka voidaan viestiä myös ulospäin. Perinteisen

aluepolitiikan sanoituksella kyse on siitä, että länsi hyödyntää käytettävissä olevat resurssit parhaan mahdollisen, kestävästi saavutettavissa olevan kasvun synnyttämiseksi. Näin toimiessaan se edistää omaa parastaan, mutta samalla vahvistaa myös edellytyksiään tukea alueita, jotka ovat riippuvaisempia vahvempien talouksien suorituskyvystä ja tuesta.

1.2. Lännen uusi talousmaantiede – talouden monipuolisuus ja monimuotoisuus rakenteellina menestystekijöinä

Tänään Suomen länsi muodostaa alueellisesti ainutlaatuisen talouden ”ekosysteemin”. Lännen talouden ydinverkon muodostavat toisiaan eri tavoin täydentävät seututaloudet, kuten erikoistunut Seinäjoen kaupunkiseutu, vahvaksi kärkiklusteritaloudeksi rakentunut Vaasan kaupunkiseutu ja Tampereen kaupunkiseudun lukuisten ekosysteemien muodostama kokonaisuus, jota luonnehtii toistakymmentä tunnistettua ekosysteemiä. Näistä kukin kattaa laajan, esimerkiksi turvallisuuden, älykkäiden koneiden tai cleantechin aloilla toimivan yritysverkoston ja niitä

Kuva 4. Nelikenttä erilaisten yritys ekosysteemien järjestymismalleista. (vrt. Aarstad, Kvitastein & Jakobsen (2016).

ruokkivan tutkimustyön. Useimmissa tapauksissa näihin kuuluvat myös erilaiset viranomaistahot ja muut ekosysteemin sisältöihin kytköksissä olevat toimijat. Vahvoja toimialakeskittymiä ovat myös Satakunnan valtakunnallisesti merkittävä metallien jalostus osana maakunnan vahvaa teknologiateollisuutta sekä Kanta-Hämeen puolustusvälineteollisuus. Vastaavasti Keski-Suomen kansallisesti huomionarvoisia vahvuuksia ovat yhtäältä bio- ja kiertotalous ja toisaalta turvallisuusala, jotka kaikki tukeutuvat maakunnan koulutus- ja tutkimusosaamiseen. Kokonaisuus on monimuotoinen ja erikoistunut, mutta myös monin tavoin yhteen kytkeytynyt.

Yksi lännen monimuotoista rakennetta ylläpitävistä ja ruokkivista tekijöistä on hallittu kaupungistumiskehitys koko sen alueella. Ekosysteemin osaamisen lisäksi hyvä väylästä ja ensiluokkainen saavutettavuus tukevatkin lännen kaupunkiseutujen ja maakuntien integraatiota ja kehitystä monimuotoisen taloudellisen toiminnan sijaintialueena. Palataan näihin tekijöihin jäljempänä.

Uuden talousmaantieteen termistöllä kaikista kuvatun kaltaisista talouden muotoutumisen piirteistä puhutaan usein ”yhteenkietoutuneena” ja ”ei-yhteenkietoutuneena” moninaisuutena. Asetelmaa ilmentää kuva 4.

Kaupunkiseudut tarjoavat luontevimmat puitteet ja parhaat edellytykset monimuotoisimmille ja runsaimmille yksittäisten toimialojen rajat ylittäville yhteyksille. Tutkimuksessa puhutaan tällöin ”institutionalisesta tiheydestä”, joka tarkoittaa yksinkertaisimmillaan erilaisten toimijoiden suurta määrää rajatulla alueella. Tämä moninaisuus tai tiheys edistää erilaisten ajatusten kohtaamista ja mahdollistaa uuden, luovan toiminnan niiden pohjalta. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että perinteinen eri toimialoihin kohdistuva kehittäminen olisi menettänyt merkityksensä. Kyse on pikemminkin siitä, millaiset konkreettiset puitteet tietyn kokoinen, omista lähtökohdistaan ponnistava aluetalous kehittämistyölle ja sen tavoitteille voi tarjota.

Monimuotoisuus tuottaa erilaisia ratkaisuja, joista parhaat menestyvät. Tämä näkemys

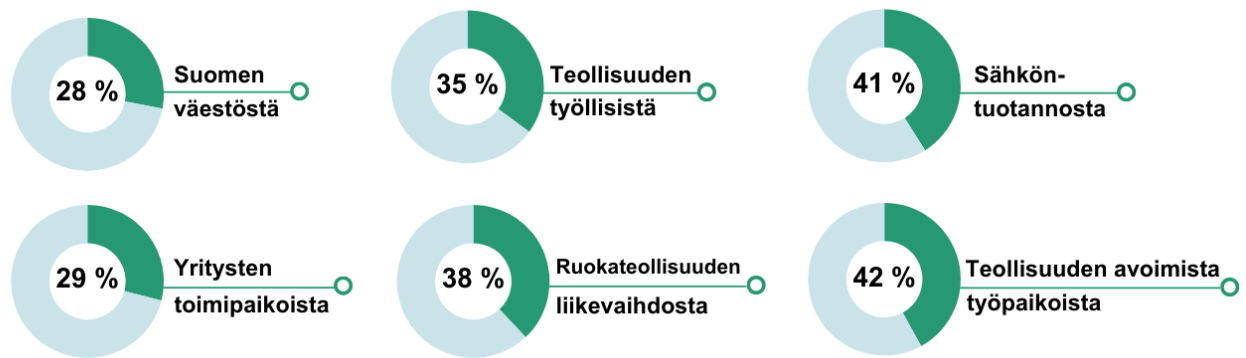
poikkeaa jyrkästi 1990-luvun lopun klusteripainotuksista ja silloin Suomessakin jalansijaa saaneesta ajatuksesta, että alueelliset vahvuudet voitaisiin määritellä koko kansantalouden tarkastelutasolta. Julkisen vallan tehtäviin tai ydinosaamiseen ei kuulu ”päättää”, mitkä alat tai klusterit tuovat kansakunnalle menestystä, ja mitkä näin ollen ansaitsevat julkisen tuen (ks. Maskell 2000, 53–54).

Lännen on siksi oleellista itse tunnistaa taloutensa rakenteita ja toimintoja yhdentävät ja niitä eriyttävät kasvutekijät. Tätä tarvitaan, jotta kasvua kiihdyttäviä politiikkoja voidaan edistää tarkoituksenmukaisin painotuksin. Yhtä tärkeää on myös tunnistaa toimijuudet, joita kehittämistyö edellyttää, ja jotka myös mahdollistavat innovatiivisimman ja vaikuttavimman tuloksen.

Maailmantilan, teknologioiden ja väestökehityksen kolmoismuutos vaikeuttaa tilannekuvan laadintaa ja sen pohjalta tehtävien ratkaisujen suunnittelua. Lähtökohta kestäväälle kehittämistyölle on kuitenkin kiistaton: Lännen elinkeinojen ja aluetalouksien monimuotoisuus. Tämän monimuotoisuuden vahvistaminen on myös jatkossa paras tapa tukea lännen taloudellista kehittymistä: kokonaiskestävyyttä, hyödynnettävien teknologioiden moninaisuutta sekä talouden yleistä innovatiivisuutta ja uusiutumiskykyä.

Aivan keskeinen innovaatioita ja uudistumista ruokkiva tekijä on osaaminen, joka puolestaan nousee erilaisista asioista. Osaa – mutta ei kaikkia – näistä voidaan tukea myös julkisin toimenpitein. Osaamisella kehitettävien alueellisten kyvykkyyksien rakentumiselle keskeisiä generaattoreita ovat etenkin korkean jalostusasteen yritykset yhdessä yliopistojen, tutkimuslaitosten ja ammattikorkeakoulujen kanssa. Näissä kohtaavat yritysten osaava työvoima, yksityiset ja julkiset panostukset tutkimukseen, kehittämiseen ja investointeihin sekä kansainvälisen yhteistyön kautta saatavat kokemukset.

Tutkimus- ja energiaosaaminen, teollinen perinne, saavutettavuus ja logistiset edut ovat kaikki välttämättömiä ehtoja menestykselle, niin nyt kuin tulevaisuudessa. Silti yksikään

Kuva 5. Länsi-Suomen teollisuus, sähköntuotanto ja elintarvikeala ovat valtakunnallisesti merkittäviä. (Lähde: Tilastokeskus)

niistä ei ole itsessään menestyksen riittävä edellytys. Juuri tästä syystä ne kaikki on kytkettävä toisiinsa koko lännen tasolla, kilpailtaessa lännen omilla ehdoilla Euroopassa ja maailmalla.

Monimuotoisuuden tuottamille hyödyille on useita perusteluja. Uusi kasvuteoria esimerkiksi näkee kasvun edellytysten läikkyvän saman toimialan yrityksistä toisiin, mutta myös toimialojen ja sektoreiden välillä (Frenken ym. 2007). Kasvuerot riippuvat näin ollen aluetalouksien erilaisista kyvyistä edistää tällaista läikyntää, ja monimuotoisuus muodostuu siten suorastaan kasvuvoimaksi. Kasvun sisäsyntyisten edellytysten edistäminen hyötyy erilaisen aluetalouksien keskinäisestä oppimisesta, ja tällekin lännen maakuntien laaja-alaisuus tarjoaa hyvät puitteet.

Monimuotoisuuden hyödyt ovat ilmeiset myös riskien minimoinnin näkökulmasta, sijoitusriskien hallinnasta tutun portfolioajattelun perustein. Monimuotoisuus yksinkertaisesti suojaa alueita ja niiden talouksia ulkoisilta kysyntäshokeilta. Alueen yritysraakenteen rikkauden edistäminen rinnastuu tällöin yritystasoisten toimintojen monipuolistamiseen (diversifiointiin). Lännen tasolla monimuotoisesta rakenteesta ja sen hyödyntämisestä kasvun ja kehityksen elementtinä johtuu yleisempi opinkappale: alueellisen talouden monimuotoinen rakenne edellyttää hyvin eriytyneitä kehittämiss politiikkoja ja -välineitä, sekä niiden sovittamista yhteen järjestelmäkokonaisuuteen.

Nykyisellään alueellisen kehittämisen rakenteet tai niiden institutionaalinen perusta eivät tunnista lännen kaltaisia useiden maakuntien liittoumia kehittämisen toimijoiksi. Pidemmällä aikavälillä tämä on kuitenkin välttämättöntä, jotta voidaan hyödyntää erilaisia kehittämisen resurssiperustoja. Alueet, jotka eivät edistä elinkeinorakenteidensa ja yritystensä monimuotoista kehitystä, altistuvat rakenteelliselle työttömyydelle ja hitaalle kasvulle. Tätä länsi haluaa kaikin keinoin välttää.

1.3. Länsi Suomen ja Euroopan parhaana – suoriutumisemme käytännössä

Mistä länsi on tehty? Mitä lännen tutkimaa, kehittämää, tuottamaa ja kuljettamaa ilman Suomi ei menesty? Vastaus voidaan tiivistää sloganin muotoon: Länsi ”sähköistää, syöttää ja suojaa” Suomen. Sen lisäksi, että länsi tarjoaa vahvaa teknologista ja tuotannollista suorituskyykyä se on Suomen vihreän, puhtaan ja vastuullisen siirtymän ydinalue niin energian kuin elintarvikkeidenkin tuotannossa. Näitä Suomelle tarjottavia kyvykkyyksiä tarkastellaan tässä luvussa yhdessä lännen erään ajan-kohtaisen erityispiirteen kanssa: väyläverkosto ja liikenneinfrastruktuuri kytkeytyneenä laaja-alaisen puolustus- ja turvallisuusjärjestelmien kanssa tekevät lännestä erityisen huoltovarmuusalueen.

Tuotannollisten järjestelmien muutos kertoo eri talouksien kyvystä mukautua ja kukoistaa. Käynnissä on vihreään, puhtaaseen ja päästötörmään energiaan perustuva vastuullinen siirtymä, joka tapahtuu geopolitiittisten rakenteiden murroksen rinnalla. Tässä maailmantalouden tai talousmaailman (Braudel, 1995) muutoksessa lännen asema, rooli ja merkitys ovat resursseja koko Suomelle. Lännellä on perinteisenä teollisena alueena kyky olla osa tätä muutosta. Sillä on osaamista ja osaajia, kokemusta teollisen uusiutumisen hallinnasta, sekä kovaa teollista kapasiteettia ja infrastruktuuria kasvutäkasvun aloilla. Tämän mahdollistavat kotimaiset ja eurooppalaiset investoinnit sekä niiden hyödyntäminen tuotantorakenteen jatkuvaksi uudistamiseksi. Yhdessä nämä vahvuudet antavat lännelle kyvyn vaikuttaa myös tapaan, jolla talousmaailma muuttuu.

Kansallisesti lännen erityinen rooli talousmaailman muutoksissa liittyy energiaan ja resilienssiin. Resilienssillä viitataan usein järjestelmän (tai yksilön) kykyyn palautua sitä kohdanneesta kriisistä. Uudempi tapa arvioida resilienssiä (ks. esim. Hyvönen ym. 2019) näkee sen kuitenkin prosessina, johon kuuluu järjestelmän kyky, kapasiteetti ja valmius

- 1) varautua mahdollisiin häiritseviin vaikutuksiin ja siten lieventää niitä tai jopa estää ne;
- 2) säilyttää toimintakykynsä kriisitilanteissa; sekä
- 3) mukautua kriisin jälkeiseen tilanteeseen ja oppia tapahtuneesta.

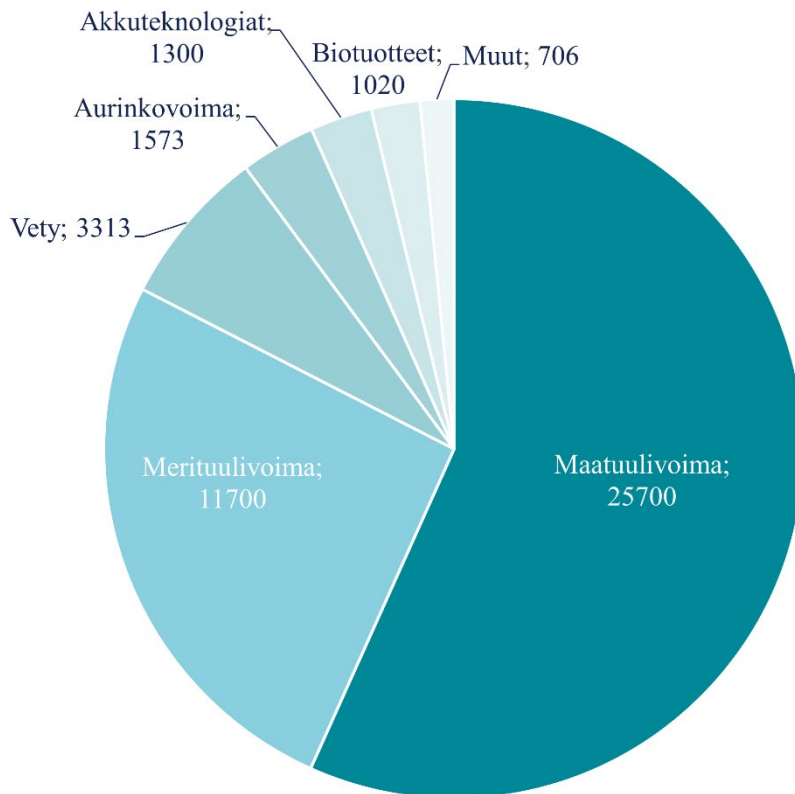
Näin määriteltynä lännen erityinen ja uusi merkitys koko Suomelle, jopa koko pohjoiselle Euroopalle on sen laaja turvallisuusosaaminen ja puolustusvoimien monimuotoinen läsnäolo lännessä.

Länsi on monipuolisten väylien, verkkojen ja logistisen osaamisen yhteen nivoma suuralue. Väylät ja saavutettavuus vahvistavat lännessä teolliseen integraatioon nojaavaa kokonaisuutta, jossa yritykset, tutkimuslaitokset ja julkinen hallinto tekevät tuloksekasta yhteistyötä koko kansakunnan kannalta keskeisillä alueilla. Ekosysteemeinä näistä lännelle ominaisia ovat erityisesti energia, turvallisuus,

informaatio ja viestintä sekä elintarvikkeet, mutta myös sähköistyvä älykäs liikenne ja nousussa oleva vetytalous. Sekä ruokaturvan, että uusiutuvan, varmasaantisen ja turvallisesti tuotetun energian alueilla länsi onkin välttämätön muulle Suomelle.

Lännelle hyvin leimaa-antava piirre on, että sen pienemmätkin paikkakunnat ovat verkottuneet tiiviisti. Länsi poikkeaa esimerkiksi työmatkavirtojen suhteen selvästi itäisen Suomen yhteysverkoista, jotka ovat selvemmin alueen suurempien kaupunkien välisiä. Päätiet ja -radat yhdistävät lännen maakuntia ja kaupunkiseutuja tehokkaasti sekä toisiinsa että muuhun valtakuntaan. Päärata tietysti on koko alueen kannalta erityisen keskeinen, mutta muutenkin alueen pääväylien tärkeänä piirteenä on niiden valtakunnallisuus; ne ovat aidosti koko Suomen väyliä. Alueen monet lentoasemat ja satamat tarjoavat lännelle monta rinnakkaista linkkiä muuhun maailmaan, ja näitä voidaan hyödyntää myös muilta alueilta käsin. Koska Suomen satamat ovat erikoistuneita käsiteltävien tavaralajien tai omistuspohjan suhteen, käyttää lännen monimuotoinen teollisuus lähes jokaista Suomen meriliikenteen satamaa kuljetuksiinsa maailmalle. Tämäkin on merkittävä, resilienssiä lisäävä piirre, eikä se ruoki vain lännen omaa kasvua ja kehitystä.

Väylien merkitystä ei voi liiaksi korostaa. Ne mahdollistavat lännelle erinomaiset logistiset sijainnit kaikilla kuljetusmuodoilla, ja tätä onkin hyödynnetty laajasti. Sen seurauksena lännessä on osaamista hyödyntää erilaisia sijainteja ja aivan erityisesti kyky nähdä kuljetukset ja logistiikka osina talouden laadullista uusiutumista kohti korkeamman osaamisen ja korkeamman jalostusarvon toimintaa. Tämä saadaan kaiken lisäksi aikaan aiempaa pienemmällä ympäristöön ja ilmastoon kohdistuvalla rasitteella.

Kuva 6. Vihreän siirtymän investoinnit Länsi-Suomeen (miljoonaa euroa). (Lähde: Elinkeinoelämän keskusliitto – Vihreiden investointien dataikkuna, Tuulivoimayhdistys)

Alueen yliopistotasoisista osaamista hyödyntämällä perinteinen teollisuus ja sen aikaansaama ympäristörasite on lännessä korvautumassa puhtaammalla, älykkäämmällä, energiatehokkaammalla sekä suljettuja kiertoja hyödyntävällä toiminnalla. Samalla kun lännen teollinen potentiaali on laajentunut uusille aloille, ovat myös alueen perinteiset perusmetalli- ja konepajateollisuuden sekä elintarviketuotannon alat uusiutuneet. Erityisesti uusiutuneita osaamisaloja ovat lisäksi kierto- ja biotalous sekä koko ruokaketju, puhdas ja vastuullisesti tuotettu energia ja robotiikka. Kyberosaaminen muodostaa monien muiden osaamisalueiden lailla laajan ekosysteemin tutkimuksesta valmistukseen ja eri sektoreiden sovelluksiin. Myös puolustus- ja turvallisuusliiketoiminnat ovat lännessä vahvasti edustettuina.

Korostetaan vielä kerran: läntisen kehittämistyön ytimenä on kasvuedellytysten luominen, ei pelkkä selviytyminen. Yhdessä lännen korkeakoulujen kanssa toteutettuna tämä näkyy

alueen dynaamisessa, tuotannollista toimintaa uudistavassa startup-yhteisössä. Startupit versovat perinteisen tuotannon rinnalla ja siihen kytkeytyen. Sellaisina ne ovat osa lännen erityisroolia, kasvun edellytysten tarjoamista koko Suokorkotaso ja maltilliset rahoituskustannukset ovat ruokkineet startup-kenttää. Rahoituskustannusten muuttuessa muiden vakautta tuovien teki-jöiden arvo kasvaa. Lännen startup-yhteisön kytkennät ympäröiviin tuotannollisiin järjestelmiin muodostunevatkin sille yhä merkittävämmiksi. Myös tästä syystä on tärkeää, että länsi kehittyy monimuotoisesti erilaisina taloudellisina toimintaympäristöinä. Monimuotoisuus auttaa lännen kehittäjätahoja älykkään erikoistumisen mukaisessa laaja-alaisessa yritysekosysteemityössä.

Edellä esitetty voidaan kiteyttää seuraavasti. Sijainti pääkonttorivaltaisen pääkaupunkiseudun ulkopuolella on ohjannut länttä kehittämään talouteensa uusiutumista tukevia rakenteita. Siksi lännen peruspääomaksi on muodostunut tuotannollinen uusiutuminen, jatkuva teknologinen kehitystyö sekä näitä ruokkiva tutkimus. Alue- ja rakennepolitiikan tukien vähäisyyden vuoksi länsi on joutunut opettelemaan käyttämään älykkäästi saatavilla olevat kehittämisinstrumentinsa. Länsi osaa kestävän kasvun!

2. Geostrategia, aluepolitiikka ja Suomen Länsi

2.1. Geostrategisesti investointiturvalliset alueet

Suuret mullistukset ja onnettomuudet paljastavat erilaisten järjestelmien omimman luonteen (ks. Virilio 2008). Vuonna 2022 avoimeksi

sodaksi Euroopassa laajentunut geopoliittinen myllerrys muuttaa maailmaa lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Suomen Nato-jäsenyys toteutui nopeana reaktiona Venäjän käynnistämään hyökkäyssotaan, mutta maailman geopoliittisen suursäätötilan pitkän aikavälin muutoksiin vaikuttavat monet muutkin tekijät. Ne voivat olla vaikeasti hallittavia, ja osin vielä tuntemattomiakin muuttujia, kuten railo fossiilienergian myymisestä riippuvien ja hiiltä sitomaan pyrkivien talouksien välillä. Muutokset kuitenkin auttavat näkemään aiempaakin kirkkaammin, missä länsi on hyvä, missä se voi tarjota erityisiä toiminnallisia ja sijainnillisia etuja, ja missä se pystyy olemaan koko Suomelle vieläkin enemmän hyödyksi.

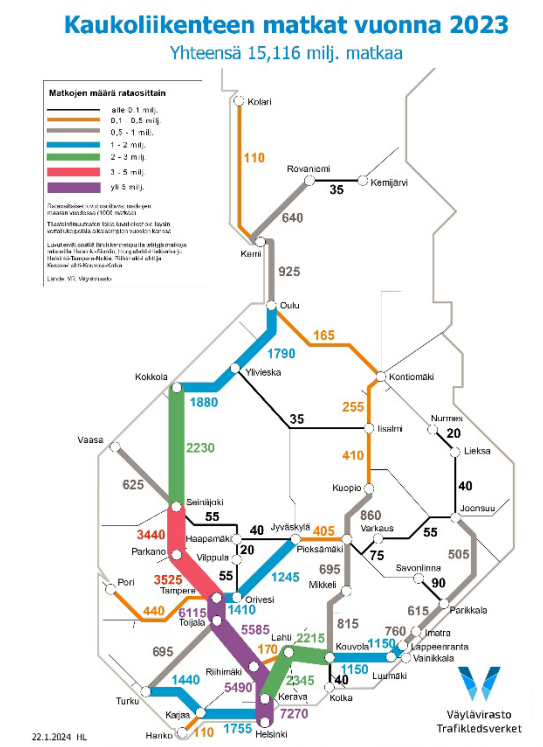
Välittömän sotilaallisen konfliktin rinnalla ja takana myös talousmaailma muuttuu. Teolliset toimitusketjut alkoivat hakeutua uusille urille jo hyvän aikaa ennen Ukrainan sodan syttymistä ja myös ennen kuin Yhdysvaltojen ja Kiinan välinen kaupanokittelu koveni. Teollisuuden tarve turvata hankinta- ja arvoketjunsaa on muuttunut akuutimmaksi, ja samalla näihin liittyvät ulostulot ovat tulleet konkreettisemmiksi. Eräiden suomalaistenkin teollisuustuotteiden valmistuksen paluu kotimaahan ei itsessään näytä kovin radikaalilta, mutta se on signaali muutoksesta: paluu indikoi erilaisten yhteyksien ja virtojen hallinnassa kohdattuja ongelmia. Kun läntinen maailma nyt kiihdyttää toimia, joilla turvataan strategisesti herkimpien ketjujen toimivuutta ja tuotteiden saantia, kyse on systeemisen tason muutoksesta.

Suomen länteen tämä on heijastunut aivan erityisesti niin, että se on alkanut valmistella oman, mittavan puolijohdetuotannon käynnistämistä perustaksi kaikelle digitaaliselle toiminnalle: teolliselle, kaupalliselle, hallinnolliselle ja tutkimukselliselle. Jo valmius tällaiseen pohjustustyöhön osoittaa vahvuuden, joka lännen pitkäjänteisen tutkimuksen ja teollisen perinteen yhdistelmällä on. Rakentuva puolijohde-ekosysteemi rakentaa perustaa tulevalle nousulle, ja sen merkitys ulottuu Suomen rajojen yli, muualle Eurooppaan, etenkin Nato-liittolaisillemme. EU:n tavoite vahvistaa asemaansa strategisten mineraalien ja niiden jalostuksen alalla on toinen esimerkki lännelle luontevasta roolista osana uutta

talousmaailmaa. Lännen todennetut vahvuudet mahdollistavat sirujen turvatun, vastuullisen ja ekologisesti kestävä, teollisen mittakaavan tuotannon. Niitä tulee kehittää länttä entistä selvemmin profiloivina ja kansallisesti merkittävänä strategisina kyvykkyyksinä.

Suoranaisen strategisen autonomian piiriin kuuluu myös ruokaturva, joka on lännen ehdoton vahvuus. Länsi kykenee huoltovarmuuden lisäksi luomaan globaalisti kestäviä ruokaratkaisuja ja niistä nousevaa uutta kasvua. Lännen maakunnilla onkin keskeinen rooli Suomen ruokaosaamisen ja -vakauden ylläpitäjänä. Kysymys on kaikista ketjun vaiheista alkutuotannosta, jalostavasta teollisuudesta, teknologisista ratkaisuista ja kuluttajakäyttäytymisen tunnistamisesta. Ruoka-alan vahvuutena ovat myös tuotannon laadunhallinta, jäljitettävyys, turvallisuus ja puhtaus.

Siru/puolijohdetuotanto samoin kuin ruokatuo- tinto ja vihreän siirtymän tai puhtaan energian varastoinnin vaatimien strategisten raaka- aineiden tuottaminen vaatii runsaasti vettä, energiaa ja suotuisia puitteita toiminnalle, joita

Kuva 7. Raiteilla henkilöliikenteen matkat painottuvat voimakkaasti länteen. Lähde: Väylävirasto

kaikkia lännessä on. Veden, energian ja vastaavien fyysisten tekijöiden turvattu ja kestävä tarjonta on kuitenkin vain osa strategisen tuotannon edellytyksiä ja strategisten investointien uskottavaa houkuttelua. Tarvitaan myös osaavaa työvoimaa ja sijoittumisalueita, jotka ovat henkilö- ja tavaralogistiikan saavutettavissa ja myös häiriöiltä suojattavissa. Kyseessä on kaksi toisiinsa yhdistyvää teollisten sijaintien mittakaavatasoa: paikallinen/kaupunkiseututasoinen sekä valtakunnallinen/pohjoiseurooppalainen.

Sekä tuotannon ja osaamisen rakenteilla että sijainti- ja saavutettavuustekijöillä länsi tarjoaa koko kansakunnalle etuja uusien strategisten investointien kotiuttamiseen. Mekanismi eroaa perinteisistä teollisista investoinneista. Uutta on tiivis kytkeytyminen kaikkeen muuhun uudessa taloudessa tuotettavaan ja kulutettavaan, ja etenkin älykkään yhteiskunnan ja sen älykkäiden yhdyskuntien ratkaisuihin. Yhä monimuotoisemmiksi muuttuvien ja keskenään integroituneempien yritysekosysteemien sijaintitarpeet ovat nekin yhä vaihtelevampia. Lännen erikoistuneet liiketoiminta- ja innovaatioympäristöt kykenevät niiden vastaanottamiseen.

Uuden tuotannon tilatarpeet joudutaan kuitenkin ratkaisemaan ja limittämään kasvavien ja tiivistyvien kaupunkiseutujen muiden toimintojen vaatiman tilan kanssa. Kaupunkiseuduilla monimuotoisista ja monipuolisesti saavutettavissa olevista keskusta-alueista tulee yhä tärkeämpiä uuden tuotannon erilaisille, entistä osaamisintensiivisimmille toiminnoille. Maakuntien tasolla on puolestaan tehtävä vihreän siirtymän, tuuli- ja aurinkovoiman tuotannon sekä sähkön ja vedyn siirtämisen ja varastoinnin edellyttämät ratkaisut. Tarvitsemmekin koordinoitua yhteispeleä kaupunkiseutujen elinkeinoalueiden suunnittelun ja maakuntatasoisten maankäyttöratkaisujen välillä, sekä valtakunnalliset linjaukset näitä tukemaan.

Näiden paikallisten tai kaupunkiseututasoisten ja elinkeinokehittämiseen kytkeytyvien ”hiltajaisen” muutosten lisäksi Suomi on joutunut kohtaamaan myös äkillisiä ja ”äänekkäitä” muutoksia. Vuosi 2022 teki näkyväksi eritasoiset globaalit geopoliittiset realiteetit. Suomen suhteellinen geopoliittinen sijainti muuttui.

Siitä näkyvin esimerkki on vuonna 2023 tapahtunut itärajamme muuttuminen Venäjän vastaiseksi Nato-rajaksi. Kyseessä on myös perinpohjainen suunnanmuutos edellisinä vuosikymmeninä tapahtuneesta kehityksestä. Samalla murenivat toiveet tehdä eräästä Euroopan syvimmistä elintasokuiluista helpommin hallittava aluekehittämisen työkaluja hyödynnettävällä raja-alueyhteistyöllä. Geopoliittisesti erityisen polttava kysymys koskee Koillisväylälle ilmastomuutoksen myötä visioitua roolia mahdollisena maailmankaupan valtatieenä. Se joutui uuteen valoon sekä Venäjän hyökkäyssodan että Kiinan arktisten intressien vuoksi (vrt. Kaplan 2013).

Länsi hahmottuu sotilaallisen maanpuolustuksen vahvana tukialueena. Lännen maakunnilla on myös tarjota turvallisuuden monialaista tutkimusta, kehittämistä ja puolustus- ja turvallisuusteollisuutta merkittävästi enemmän kuin millään muulla osalla Suomea.

Resilienssi ja ajatus laajasti ymmärretystä turvallisuudesta ovat yhteydessä toisiinsa. Lännen kyberturvallisuuskyvykkyyksien ja kovaa turvallisuutta palvelevan puolustusvälineteollisuuden lisäksi kyse on tuotannollisesta resilienssistä, kyvystä uudistaa ja samalla viherittää perinteisiä teollisuudenaloja, kuten edellä jo todettiin. Kyse on myös sosiaalisesta resilienssistä, kuten väestön terveydentilasta, toimintakykyisyydestä, koulutustasosta ja kyvystä omaksua uutta muuttuneissa tilanteissa. Kuvaan liittyy lisäksi työllisyys, yksilöiden ja perheiden taloudellinen kestävyys. Nämä kehittyneisyyttäkin kuvaavat mittarit näyttävät lännen olevan osa suoriutumiskykyisintä Suomea. Lopulta kyse onkin kokonaisvaltaisesta ”systeemiturvallisuudesta”, jonka muita osia ovat jo sivutut yhdyskuntarakenne, yhteysverkot, saavutettavuus ja energia – vahvuustekijät, joita länsi tarjoaa koko Suomen eduksi.

Lännen satamilla ja lännen logistisilla yhteyksillä on vahva merkitys Suomen huoltovarmuudelle kaikissa mahdollisissa eteen tulevaisissa tilanteissa. Merenkurkun ylittävä yhteys tulevaan Nato-jäsenmaa Ruotsiin ja edelleen Norjan Atlantin satamiin on keskeisen tärkeä. Lännen kytkeytymistä täydentävät lukuisat siviili- ja sotilaslentokentät. Lisäksi lännessä

muun muassa suurten voimalaitoshankkeiden myötä kerrytetty osaaminen vaativista erityiskuljetuksista palvelee myös sotilaslogistiikkaa.

Turvallisuusajattelu on tänään osa kaikenlaisien tilojen suunnittelua ja ylläpitoa, on kyse sitten yksittäisten kiinteistöjen suojaamisesta tai suurkaupunkien keskustojen turvaamisesta terrori-iskuista vastaan (Coaffee 2020). Laajojen kaupunkitilojen suojaamisesta käytetään yleisesti nimitystä ”ring of steel” (teräsrenkas), ja käsite soveltuu hyvin myös suuremmalle mitatakaavatasolle. Kaupungit ja kaiken kokoiset alueelliset yhteisöt ovat yksittäisille ihmisille ja myös koko taloudelle tärkeitä paikkoja. Niistä on pystyttävä tekemään sekä fyysiset iskut kestäviä että vastustuskykyisiä tietoverkkojen kautta tuleville hyökkäyksille.

Lännen sijainti Suomen ja Pohjolan maantieteessä on lähes analoginen kaupunkiytimen turvatulle tilalle terrorin kestävä suojarakenteen sisällä. Sitä suojaa etäisyys tai syvyys klassisen turvallisuusajattelun mukaisesti määriteltyihin potentiaalsiin hyökkäyssuuntiin (vrt. Stinchcombe 1968, 217). Länsi pystyy tarjoamaan myös erilaisia huoltokäytäviä, jotka voidaan suojata yhdessä Suomen kumppanimaiden kanssa. Kaikki nämä tekijät lisäävät lännen arvoa investointien, yhteiskunnan kriittisten toimintojen sekä kuljetusten turvaamisessa.

Turvallisuuden tavoittelu ei kuitenkaan saa tapahtua arjen sujuvuuden, luovuudelle ja uusiutumiseen välttämättömän vapauden tai menestyvälle taloudelle oleellisen luottamuksen kustannuksella. Tässäkin mielessä läntisen valtakunnanrajan vakaus tuottaa lännelle sijaintitietoja, joista koko maa hyötyy. Turvallisuutta, elettävyyttä, vapautta ja yleistä yhteiskunnallista luottamusta edistäviä pehmeitä tekijöitä on mahdollista vaalia kovan turvallisuuden keinoin, kun ne puolestaan koetaan riittäviksi, oikein mitoitetuiksi ja yhteisön tavoitteita tukeviksi. Lännen maantieteellinen sijainti tarjoaa erinomaiset puitteet vaikuttavalle turvallisuustyölle, erilaisista elementeistä koostuvan ”teräsrenkaan” rakentamiselle, kokonaisvaltaisesti hyväksyttävällä tavalla. Länsi on kaikilla käsitettävissä olevilla ulottuvuuksilla koko

Suomen turvaamisen ydinalue, ja sellaisena sitä pitää kehittää.

2.2. Aluepolitiikan dilemma: kuinka edistää uusiutumista?

Koko valtakuntaa hyödyttävän kasvun aikaansaaminen on kannattavin kohde kasvua tuottaville panostuksille. Kaiken edellä esitetyn valossa lännellä ja sen toimijoilla on poikkeuksellisen hyvät edellytykset käyttää tällaisia panostuksia koko kansakuntaa ja sen turvallista kehitystä kestävästi hyödyttävällä tavalla. Nykyiset aluepoliittiset tukimekanismit ovat kuitenkin lännen erityispiirteiden kannalta ongelmallisia. Lännen monimuotoisuuden kuuluu, että laajalla suuralueella on erilaisten menestyvien alueiden ja yhdyskuntien lisäksi myös kehittyneisyysongelmista kärsiviä, koheesiorahoitustakin kaipaavia osia. Lännen yleisen vaurauden takia niille ei tätä juurikaan kohdennu.

Koheesiorahoitusta ja yhteisöaluepolitiikan kohdentamista tulisikin uudistaa seuraavalle EU-ohjelmakaudelle. Erityisesti olisi huomioitava tarkemmin alueiden sisäiset kehityserot. Lyhyellä aikavälillä tämä edellyttää reagointia EU-komission keväällä 2024 julkaisemaan uuteen koheesio kertomukseen, jossa linjataan tulevan ohjelmakauden rahoituksen periaatteita. Pidemmän aikavälin aluepolitiikan haaste on Ukrainan mahdollinen EU-jäsenyys, jonka myötä EU:n tukijärjestelmä uudistuisi radikaalisti: nykyisistä EU-tukien nettosaajista tulisi osin nettomaksajia. EU-tukijärjestelmän rakenteiden muuttuessa lännessä on syytä panostaa voimaperäisesti EU-tukien suorahakuihin ja kansainvälisten yhteyksien edelleen kehittämiseen.

Tämä synnyttää tarpeen tarkastella kehittämistyön alueellisuutta kahdesta näkökulmasta. Ensinnäkin tarvitaan kasvun edistämistä ja synergioiden hyödyntämistä koko lännen suuraluetasolla. Toisaalta samanaikaisesti tarvitaan kehittämistyön ”pikselikoon” pienentämistä tasolle, joka mahdollistaa maakuntien kehityskuvaan nähden heikommin suoriutuvien alueiden tukemisen. On tärkeä huomata, että lännelle etua tuottava monimuotoisuus näkyy myös

yhdyskuntarakenteiden eroissa, esimerkiksi alueen maakuntien jäsentymisessä kaupunki-seuduiksi, seutukaupungeiksi tai maaseutumaiseksi rakenteeksi. Pikselikoon pienentämisellä huomioitaisiin pienemmillä mittakaavasoilla ilmenevät tukitarpeet. Tätä kautta kuvaan liittyy myös alueidenkäytön suunnittelukokonaisuus.

Mittakaavan lisäksi nykyisen aluekehittämissjärjestelmän ongelmana on kehittämisspolitiikan sirpaloituneisuus sekä tietynlainen poukkoilu ajankohtaisiksi koettujen teemojen perässä. Aluepolitiikkaa on mahdotonta hahmottaa kokonaisuutena, valtakunnan koko alueen kehittämiseen kohdistuvana toimintana. ”Varsinainen” aluepolitiikan sijasta korostetaan sektorikohtaisia politiikkoja, ja kehittämistoimenpiteiden suuntaamisessa käytetään sektori- tai ilmiökohtaisia perusteluja. Tällaisesta sektoripainotuksesta ajankohtainen vaikkakin äärimmäinen esimerkki on geopolitiittisten jännitteiden tai rajan läheisyyden nostaminen perusteeksi aluekehittämisen tarkoitettujen välineiden käytölle. Kohdatut vaikeudet ovat kiistattomia, mutta vaikeuksien ja niistä aiheutuvien konkreettisten ongelmien ratkaiseminen alueellista kehittämistä palvelemaan tarkoitettuina keinoin ei niinkään.

Aluepolitiikka omana sektoripolitiikkanaan on nykyään pitkälti samaa kuin koheesiopolitiikka. Kannattaa hyvin vakavasti pohtia, kohdistuvatko sen uudetkin panostukset ajan mittaan luotujen ja lujitettujen, kehityseroja tasaamaan tarkoitettujen järjestelmien ylläpitämiseen sen sijaan, että niillä pyrittäisiin tukemaan uutta jakovaraa synnyttävää kasvua. Tähän asti kehittämissjärjestelmää on suunnattu pikemminkin säilyttämiseen ja ylläpitämiseen kuin kasvun luomiseen ja kehittämiseen.

Tämä on määritellyt politiikan alueelliset painopisteet tavalla, joka on jättänyt Lännessä ja sen tarjoamat – jo olemassa olevat ja syntyneillä olevat – mahdollisuudet paitsioon.

Ongelmia on kohdattu esimerkiksi rakennemuutosrahoitusta koskevassa päätöksenteossa. Rakenteellisesti keskeinen ongelma nykyisessä aluepolitiikassa on kehittämistyön rahoitusjärjestelmän huono yhteensopivuus joidenkin

lännessä taloudelle tärkeiden organisoitumismuotojen kanssa. Esimerkiksi alihankinta- ja ylipäänsä pk- ja startup-yrityksillä on vaikeuksia päästä Business Finlandin rahoituksen piiriin. Onkin kasvulle merkittävä haitta, että nämä talouden usein dynaamisimmat osat eivät saa rahoitusta esimerkiksi valmistuksen innovatiivisten toimintatapojen kehittämiseen.

Keskeinen aluepolitiikan ongelma-alue on kehityseroja tasaamaan pyrkivän säilyttämisen ja eteenpäin katsovan uusiutumisen välillä. Rajusti muuttuvassa maailmassa uusiutuminen on välttämättömyys, ja lännessä on erinomaiset edellytykset edetä tämän muutoksen kärjessä. Esimerkiksi vihreä ja digitaalinen siirtymä sekä erityisesti niiden yhdistäminen, ovat lännessä luontainen valinta, koska alueella on vahvaa osaamista ja tuloksekasta toimintaa näillä aloilla. Lännessä on myös pystytty hyödyntämään erilaisia kehittämisspanoksia siirtymän ja sen vaatimien muutosten haltuun ottamiseksi. Siirtymä ottaa kuitenkin aikansa, joten vientivetoisen lännessä kilpailukykyyn vahvistamiseen näillä aloilla tarvitaan jatkossakin alueellisia investointeja ja kehittämistyötä.

Käytettävissä olevia aluepolitiikan instrumentteja koskevat säännöt estävät kuitenkin lännessä näkökulmasta tarpeellisia investointeja erilaisiin innovatiivisiin toimintoihin, jotka tukeutuvat lännessä vahvuuksiin mutta ovat avauksina uusia. Niiden toteuttamatta jääminen on potentiaalinen haitta koko kansakunnalle. Koska länsi on korostetusti vientiin suuntautuvien tuotannollisten ekosysteemien alue, on lännessä saama tuki tosiasiallisesti investointi Suomen tuloja ja varallisuutta tuottavaan toimintaan. Sillä vahvistetaan myös laajempien aluekehitystoimenpiteiden resurssipohjaa, jolla pidetään yllä kuntien palvelujärjestelmää, hyvinvointialueita, koulutusjärjestelmää tai väylästöä länttä laajemmalla alueella.

Perinteisessä aluepolitiikassa on yksinkertaisimmillaan kyse tulonsiirroista vaurailta alueilta köyhemmille alueille. Sen eräänä tehtävänä on tukea valtion ja kansakunnan yhtenäisyyttä ja sitä kautta lisätä erilaisissa maantieteellisissä, ilmastollisissa ja muissa olosuhteissa toimivan valtiojärjestelmän legitimitettiä. Tämä on Euroopan ja maailmankin

nykyisissä geopoliittisissa oloissa hyvä syy ja peruste alueelliselle tukipolitiikalle ja tulonsiirroille. On kuitenkin nähtävissä, että eräissä geopoliittisissa haasteissa koko suomalaisen yhteiskunnan yhtenäisyys ja tapa reagoida asetetaan koetukselle ja kyseenalaiseksi. Tämä on kohdattu nyt kahdesti, kun Venäjä on sallinut pakolaisvirtojen pääsyn Suomen valtiorajalle. Vaikka haaste kohdataan (itä)rajalla ja (itä)rajan maakunnissa, sillä tosiasiaa haastetaankin koko suomalainen yhteiskunta ja sitä kautta kaikki Suomen alueet.

Tämän vuoksi geopoliittiset perusteet tai argumentit aluepoliittisen tuen suuntaamiseksi rajan välittömässä läheisyydessä sijaitseville alueille ontuvat osittain. Aivan erityisesti tämä pätee alueellista kasvua edistämään tarkoitettuihin tukiin. Onkin välttämätöntä pohtia, missä määrin haasteet ovat luonteeltaan kehittämiskysymyksiä ja missä määrin alueellisen kehittämisen, kasvun ja arvonluonnin järjestelmät ja instrumentit ovat välineinä oikeita ongelmien ratkaisemiseen. Aggressiivisten hybridoperaatioiden kohteeksi joutuminen ei pohjimmiltaan ole koheesiokysymys, vaikka alueen syrjäisyys, taloudellinen heikkous ja epäedullinen väestökehitys heikentävät sen toimintakykyä ja altistavat sen tällaisissa tilanteissa vaikuttaville voimille. Itse asiaa tämä ei muuta.

Kehittämistyön sisällöksi pitää kaikesta tästä huolimatta nähdä edelleen suurimman mahdollisen hyödyn aikaansaaminen koko taloudelle. Muu ei voi olla perusteltavissa eikä pidemmällä aikavälillä kestävä. Kehittämistukea vastaanottavien alueiden on siten kyettävä hyödyntämään saamansa tuki tavalla, joka edistää kehittämisjärjestelmälle kokonaisuudessaan asetettuja tavoitteita. Tuki ei myöskään saa vääristää taloutta tai häiritä voimakainta sisäsyntyistä kasvua niillä alueilla, jotka sitä kykenevät synnyttämään. ”Aluepolitiikan hinnan” määrittely on toki vaikeaa, ja lisäksi on vaikea luotettavasti arvioida, pystyvätkö tukea saavat alueet tuottamaan saamillaan resursseilla enemmän, parempia, kestävämmän aikaansaatuja tai vastuullisempia asioita kuin tukia maksaneilta alueilta jää tuottamatta. Tässä on perinteisen aluepoliittisen järjestelmän ehkä keskeisin dilemma ja myös sen

oikeutuksen koetinkivi. Sen vangiksi ei maalamme kuitenkaan ole varaa jäädä.

3. Yhteenveto ja päätelmät

Länsi haluaa muutoksen aluepoliittiseen järjestelmään. Muutoksella vahvistetaan lännen omaa, koko kansakuntaa ja sen taloutta hyödyttävää arvonluontia. Tämä edellyttää järjestelmässä olevien ongelmien korjaamista, mieluuten jo heti uudella rakennerahastokaudella. Puhumme lännestä, koska suuraluetaso soveltuu erityisen hyvin erilaisten yhteistyöverkkojen ja toimintaympäristöjen moninaisuuden edistämiseen: kasvuedellytysten luomista palvelee käytännön yhteistoiminta juuri tällä tasolla. Samalla kuitenkin kehittyneisyseroja kaventamaan tähtävään koheesiopolitiikan mittakaavataso tai ”pikselikoko” pitäisi virittää suuralueita pienempien osa-alueiden tasolle, jotta maakunnittaiset tilanteet tulevat paremmin näkyviksi. Haluamme huomiota hyvin kehittyneiden maakuntien heikommin kehittyneille alueille, joita ei saa jättää maakunta- tai suuraluetason muodostamaan menestysloukkoon.

On myös pystyttävä erottamaan toisistaan alueellista kehittämistä palvelemaan tarkoitettu rahoitus geopoliittisin perustein annattavasta rahoituksesta. Tämän vuoksi geopoliittisin tarkoituksiperin myönnettävä tuki olisi määriteltävä selvästi geopoliittiseksi, maan ulkoisissa suhteissa tapahtuneiden muutosten vuoksi annettavaksi tueksi. Sen myöntämisperuste ei ole kehittämistyö sellaisena kuin sitä tässä tarkastelussa on käsitelty; tarve tällaiselle tuelle voi ilmetä missä tahansa osassa valtakuntaa, ei vain raja-alueilla. Vastaavasti tarve tällaiseen rahoitukseen tulee arvioida valtakunnan koko alueeseen kohdistuvien geopoliittisten riskien kautta. Näin ymmärretyn geopoliittisen rahoitusvälineen käyttöalana ovat kokonaisuun puolustuksen, eivät aluekehittämisen tarpeet.

Tästä näkökulmasta Suomi on nähtävä kokonaisuudessaan EU:n ulkorajamaana. Jännittyneet maailmantilanne ei merkitse suuria haasteita ainoastaan itärajan maakunnille vaan

myös lännelle. Se korostaa lännen merkitystä ja vastuuta vakautta ylläpitävien yhteyksien rakentajana ja tässä tekstissä tarkastellun monimuotoisen resilienssin lähteenä. Tämä näkökulma ja lännelle rakentuva rooli on huomiotava EU:n uuden ohjelmakauden suunnittelussa.

Kehittämistyö on nähtävä kansallisena tehtävänä, jolla tähdätään koko kansakunnan parhaaseen. Tällöin vastuullista rajallisten kehittämisresurssien käyttämistä on suunnata se alueille, joilla on potentiaalia ratkaista koko kansakuntaa kohtaavia haasteita. Nostamme länttä esiin yhdistelmänä kyvykkyyttä, rakenteellista vahvuutta ja sijaintietuja, joihin nojautuen se kykenee ratkaisemaan kansallisia ja globaaleja kehityshaasteita. Aluepolitiikan pitää olla osa kansallista tehtävää, jolla nämä kyvykkyydet saadaan täydeltä leveydeltään tukemaan kehitysedellytyksiä sekä muualla Suomessa että maailmassa.

Lännen valmius ottaa ja kantaa tämä vastuu jakautuu suurelle määrälle eri toimijoita, mutta tukeakin tarvitaan. Perinteisten teollisuusyritysten lisäksi lännen elinkeinorakenteesta nousevat vahvasti esiin pk-yritykset, joiden kyky käyttää vaativia rahoituslähteitä (Business Finland, Akatemia, EU:n suorat rahoitukset) uusiutumisensa tueksi kaipaa jatkuvaa kehittämistä. Siksi on huolehdittava, että tämänkin kokoluokan toimijoille on tarjolla rahoitusvälineitä myös lännessä. Näin kasvua tuottamaan saadaan täysimääräisesti myös yrityskentän erityisen joustava ja mukautumaan oppinut osa. Myös tuotannollisen osaamisen vahvaa asemaa esimerkiksi lännen korkeakouluissa voidaan entisestään terävöittää. Koulutusjärjestelmä on osattava nähdä entistä selvemmin startup-yritysten skaalautumisen ja uuden liiketoiminnan synnyttämisen apuna, ja tämä tarve on myös aluepolitiikassa syytä ottaa huomioon.

Suuralueiden lisäksi Suomea tulee katsoa myös maakuntien, kaupunkiseutujen ja niitä pienempien asuinkeskittymien muodostamana kokonaisuutena. Suuralueiden sisällä on suuria kehittyneisyyseroja ja -tarpeita, jotka helposti jäävät kehittyneisyyttä tai suoriutumista kuvaavien keskiarvomittareiden varjoon. Alue- ja

rakennepolitiikan rahoituksessa tulee jatkossa huomioida aidot maakuntien väliset kehittyneisyserot, ja ulottaa koheesiopolitiikka myös lännen katvealueille. Niiden kasvupotentiaali voidaan ottaa täysimittaisesti käyttöön, kunhan pk-yritysten kasvua, uudistumista ja tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotyötä tuetaan siihen parhaiten soveltuvilla työkaluilla.

Tähän potentiaaliin kuuluu monia turvallisuuden, maanpuolustuksen ja huoltovarmuuden kannalta merkittäviä toimintoja. Uudessa geopolitiisessa todellisuudessa ne on huomioitava entistä vahvemmin aluekehittämisen ja aluepolitiikan sisältökysymyksinä. Energia, ruokatuotanto ja valmistava teollisuus resurssitarpeineen ovat tällaisia, lännessä Suomen huoltovarmuuden ydinalueen muodostavia tekijöitä.

Osaamiselle rakentuvassa yhteiskunnassa myös osaaminen ja sivistys ovat keskeinen osa turvallisuuden tuottamista. Lännen erityinen kyberturvallisuusosaaminen alleviivaa huoltovarmuuden tätä puolta. Teollisuuden ja yrittäjien lännessä on huolehdittava myös kansallisin toimin siitä, että alueella on sekä määrältään riittävästi että laadultaan laaja-alaisesti aloituspaikkoja kaikilla koulutusasteilla. Näin lujitetaan sivistyksen kivijalkaa, jonka pohjalta länsi rakentaa ratkaisuja Suomelle ja maailmalle.

Avanteesit aluekehitysjärjestelmän päivittämiseksi

Eurooppalainen koheesiopolitiikka on yksioikoistanut aluekehittämisen järjestelmää, eikä se ole tapahtunut koko Suomen potentiaalihin hyödyntämisen kannalta suotuisasti.

Koheesiopolitiikkaa on uudistettava siten, että suuraluekohtaisesta tarkastelusta perinteisen kehittyneisyyseroja tasaavan aluepolitiikan tasona luovutaan.

Suomessa tulee pyrkiä yhteen koheesiopoliittiseen ohjelmaan, jonka sisällä voidaan tehdä pienempiä aluerajauksia tarkemmin tarve- ja faktaperustaisesti kohdennetuille tuille.

Geopolitiikka ja kansallinen turvallisuus on nähtävä aluekehittämisen ulottuvuuksina

laajasti, ei vain valtakunnan itärajaa ja sen lähialueiden olosuhteita koskevana kysymyksenä.

Länsi pitää välttämättömänä ratkaisuja, joilla sen kyvykkyydet ja käytettävissä olevat resurssit hyödynnetään kestäväen kasvun synnyttämiseksi.

Länsi näkee kasvukyvykkyytensä, saavutettavuutensa ja suojattavuutensa valtakuntaa vahvistavina voimavaroina, josta hyötyvät myös alueet, jotka tarvitsevat vahvempien talouksien suorituskyvyn niille tuottamaa vetoapua.

Lähteet

- Aarstad, J. & Kvitastein, O. A. & Jakobsen, S.-E. (2016). Related and unrelated variety as regional drivers of enterprise productivity and innovation: A multilevel study. *Research Policy* 45(6) (2016), 844–856
- Braudel, F. (1995). *A history of civilizations*. London: Penguin.
- Coaffee, J. (2020) *Security, resilience & urban planning*. London: Lund Humphreys.
- Frenken, K., Van Oort, F. & Verburg, T. (2007). Related variety, unrelated variety and regional economic growth. *Regional Studies* 41 (5), 685–697
- Hyvönen, A.-E., Juntunen, T., Mikkola, H., Käpylä, J., Gustafsberg, H., Nyman, M., Rättilä, T., Virta, S., Liljeroos, J. (2019). *Kokonaisresilienssi ja turvallisuus: tasot, prosessit ja arviointi*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 17/2019. Helsinki: VNK.
- Kaplan, R. D. (2013) *The revenge of geography. What the map tells us about coming conflicts and the battle against fate*. New York, NY: Random House.
- Lundgren, A., Löfving, L. & Westin, L. (2023). *Facilitating cross-border transport infrastructure planning in the Nordic Region*. Nordregio Report 2023:6. Stockholm: Nordregio.
- Maskell, P. (2000). Future challenges and institutional predictions for regional development policy posed by economic globalization. In I. Karppi (ed.), *Future challenges and institutional predictions for regional development policy. Four scenario reports*. Stockholm: Nordregio, 27–87.
- Stinchcombe, A. L. (1968). *Constructing social theories*. New York, NY: Harcourt, Brace & World.
- Virilio, P. (2008) *The Original Accident*. London: Polity

